

Dobrovolnictví je IN

metodika vedení výukového programu
pro studenty středních škol

Anotace

Hodinový výukový program představující dobrovolnictví a jeho význam studentům středních škol. Výukový modul pro samostatné využití nebo pro kombinaci s navazujícími aktivitami (indoorovými nebo terénními).

Program využívá neformální vzdělávací metody.

Komu je program určen:

- Studenti středních škol (vč. víceletých gymnázií) ve věkovém rozmezí cca 13–22 let.
- Program je určen pro realizaci ve školní třídě, ideálně pro skupinu 12–26 studentů, lze jej úspěšně realizovat i v mimoškolním prostředí v rámci volnočasových aktivit mládeže (např. ve skautských oddílech, zájmových kroužcích či v rámci výměn mládeže).

Lektorský tým:

- Program je veden dvěma lektory, případně lektorem a jeho asistentem. Alespoň jeden z nich by měl mít adekvátní pedagogické vzdělání v oblasti neformální pedagogiky a EVVO.
- Program přináší lepší výsledky, když jsou lektori věkově blízcí studentům (cca do 30 let) a mají v oblasti dobrovolnictví pro přírodu osobní zkušenosti. Studenti se s takovými vzory lépe identifikují a jejich osobní motivace k občanským aktivitám je výraznější.

Rozsah programu:

- Program je sestaven jako hodinový (45 minut). Je možné jej podle možností a zájmu kombinovat s dalšími moduly Biodiverzita u nás i ve světě, Stromy pro život.
- **Velmi vhodné je využití programu jako úvodní aktivity pro terénní program s konkrétními praktickými ukázkami dobrovolnické činnosti.**

Pomůcky:

- Prezentace Dobrovolnictví je IN
- Promítací technika
- Lano nebo provázek (cca 3 m)
- Papíry a tužky
- Velká tabule/flipchart s papíry

Tip:

- Pro realizaci tohoto modulu venku (jako úvodní aktivity pro terénní program) stačí jako pomůcky pouze lano/provázek a papíry a tužky pro práci ve skupinách. Namísto promítání můžeme texty pro aktivity „Já a dobrovolnictví“ a „Otázky a odpovědi“ číst a informace rekapitulovat ústně.

Průřezová témata

Klíčové kompetence

Výchova k sociálním dovednostem/Občan v demokratické společnosti

- studenti poznávají dobrovolnictví jako nástroj občanské angažovanosti a možnost efektivní pomoci při řešení specifických nejen environmentálních problémů
- studenti vnímají dobrovolnictví jako užitečný a solidární prvek občanské společnosti

Člověk a svět práce

- studenti objevují potenciál dobrovolnictví ve vztahu k rozvoji jejich klíčových kompetencí i zlepšení možností na trhu práce
- studenti zlepšují komunikační dovednosti a rozvíjejí vyjadřovací schopnosti

Environmentální výchova

- studenti se zamýšlejí nad možnostmi dobrovolnické aktivity veřejnosti při řešení environmentálních problémů
- studenti se setkávají s konkrétními příklady dobrovolnické práce v oblasti OŽP

Kompetence k učení:

- student uvádí věci do souvislostí, kriticky hodnotí nové informace a vyvozuje závěry pro budoucí využití

Kompetence k řešení problémů:

- student spolupracuje v týmu a navrhuje řešení stanovených úkolů

Kompetence komunikativní:

- student naslouchá, účinně se zapojuje do diskuse, uceleně prezentuje své názory a postoje, argumentuje v diskusi

Kompetence sociálně personální:

- student komunikuje ve skupině, podílí se na týmové atmosféře a aktivně hledá kompromis

Kompetence občanské:

- student chápe význam ochrany přírody a krajiny na úrovni jednotlivých občanů i v širším měřítku, respektuje odlišné názory ve skupině

Kompetence pracovní:

- student chápe význam dobrovolnické práce v praktické rovině a její možnosti s ohledem na své budoucí uplatnění

Kompetence k trávení volného času:

- student je motivován k aktivnímu dobrovolnictví a využití svého volného času ve prospěch přírody a krajiny

Úvod

Představení lektorů a studentů, sjednání základních pravidel pro úspěšnou spolupráci.

Délka cca 5 minut.

- Velmi stručně uvedeme program nadcházejících hodiny. Není třeba seznamovat studenty s konkrétním harmonogramem, ale spíše s metodami, s nimiž se setkají.

V následující hodině spolu budeme objevovat dobrovolnictví. Pracovat budeme v týmu i každý sám. Náš hlavní hrdina bude dobrovolník v přírodě a pracující pro přírodu. Nečekejte výklad u tabule, bude to akční. Kolik se toho dnes dozvíme, to záleží hlavně na vás.

Nastavení pravidel spolupráce:

- Před začátkem samotného programu ještě krátce nastavíme pravidla pro spolupráci. Je dobré mít aspoň základní pravidla napsaná na tabuli/flipchartu, lze se na ně pak v případě potřeby odkazovat v průběhu hodiny.

- Stručně se studentům představíme. Vypíchneme zejména své zájmy a zkušenosti týkající se dobrovolnických aktivit a neformálního vzdělávání v přírodě. Nezahlcujeme studenty podrobnostmi z životopisů, ale zmiňujeme zajímavosti, díky nimž se s námi mohou studenti lépe identifikovat.

- Vyzveme ke krátkému představení také studenty. Cílem není zapamatovat si všechna jména, ale spíše poznat skupinu a její dynamiku. Kromě jména tedy požádáme i o nějakou zajímavost či charakteristiku (max.1 věta).

Ahoj, jmenuji se Katka a jsem z Hnutí Brontosaurus. Žiju, pracuju a dobrovolničím v Brně. Mám ráda hlavně cestování s přáteli, hudbu a přírodu. Dnes bych se s vámi ráda podělila o svoje zkušenosti a zážitky, které dobrovolnictví přináší.

Já jsem Věra a když si něco vezmu do hlavy, tak to dokážu!

- naslouchám druhému, i když s ním zrovna nesouhlasím
- diskutuji, argumentuji, ale nekřičím
- nerozumím-li, ptám se hned
- zajímá-li mě nějaká podrobnost, ptám se hned
- tykáme si – zejména, pokud jsou lektori skupině věkově blízcí
- potřebuji pauzu – udělám si ji, nezapomínám ale, že i já jsem v programu důležitý a tým se beze mě neobejde
- pomůžu a poradím, když to dokážu
- dávám pozor na sebe i druhé, pohybuji se bezpečně

Evokace

Zjišťujeme, jaké je povědomí studentů o dobrovolnictví.

Podporujeme schopnost krátké a výstižné prezentace vlastního názoru.

Délka cca 10 minut.

Příprava:

- Rozdělíme třídu za pomoci provázku/lana na dvě poloviny (ideálně vytvoříme uprostřed volný prostor odsunutím lavic). Studenty shromáždíme uprostřed třídy.
- Promítneme první a druhý slide prezentace, postupně v rámci hry promítáme slidy s tvrzeními týkajícími se dobrovolnictví a dobrovolníků.

Tipy:

- Je vhodné si ke každé otázce vždy zapsat počet studentů v polích „ANO“ a „NE“. Získané počty pak můžeme porovnat s odpověďmi na stejné otázky v rámci reflexe v závěru programu a využít tato data k efektivnějšímu sledování vývoje postojů a názorů v rámci skupiny.

Já a dobrovolnictví:

- Studenti na plátně uvidí vždy jedno tvrzení týkající se dobrovolnictví nebo dobrovolníků. Jejich úkolem bude přemístit se po třídě vždy v závislosti na tom, zda s tvrzením souhlasí či nesouhlasí. Provaz uprostřed přitom odděluje část třídy reprezentující „ANO“ od té reprezentující „NE“.
- Odpovědi můžeme „škálovat“ – směrem od lana ke stěně od „spíše ano/ne“ po „určitě ano/ne“.
- Po každé otázce vyzveme 1 studenta, aby svůj názor zdůvodnil. Zdůvodnění by mělo být krátké, vycházející pouze z názoru/postoje, který student aktuálně zastává.
- Ve hře neexistují správné odpovědi, sledujeme povědomí a postoj studentů k fenoménu dobrovolnictví.
- Je vhodné diskusi nad jednotlivými vyjádřeními omezit na minimum. Vyzveme spíše k zamyšlení: „Jsem na tom já sám taky tak, nebo mám jiný názor?“
- Ujistíme studenty, že k otázkám se vrátíme ještě jednou v rámci reflexe celého programu a bude zde prostor pro debatu.

Uvědomění

Studenti v menších skupinách i všichni společně hledají odpovědi na základní otázky kolem dobrovolnictví. Týmovou práci nacházíme spolu se studenty originální definici fenoménu dobrovolnictví.

Délka cca 15 minut.

Příprava:

- Rozdělíme studenty do dvou až tří skupin, vybavíme je papíry (nejméně 5xA4 pro skupinu) a tužkami.
- Připravíme velkou tabuli, lépe ale flipchart s 5 papíry pro společné zapisování odpovědí

Tipy:

- Flipchartové papíry se souhrnem informací od dobrovolnictví, dobrovolnicích a jejich zájmových oblastech můžeme nechat ve škole pedagogům pro další práci.
- Doplnujeme odpovědi a definice studentů také o vlastní osobní zkušenosti s dobrovolnictvím případně o konkrétní lokální příklady.
- Zeptáme se, je-li ve skupině studentů již aktivní dobrovolník. Pokud ano, vyzveme jej, aby sdílel své zkušenosti související s přínosy a jeho motivací.

Otázky a odpovědi:

- Studenti ve skupinách hledají stručné a výstižné odpovědi na otázky týkající se dobrovolnictví a dobrovolníků. Otázky promítáme na plátno, klademe je postupně.
- Na každou otázku necháme studentům cca 3 minuty na zapsání odpovědi (1 otázka = 1 papír). Po uplynutí času prezentují skupiny své odpovědi, nejzajímavější a nejvýstižnější zapisujeme stručně na flipchart.
- Souhrn poté promítneme v prezentaci. Informace získané prací studentů mohou být v mnoha ohledech zajímavější a konkrétnější, sděleními z prezentace ji pouze doplňujeme a krátce rekapitulujeme.
- Výstupem této aktivity nemá být naprosto vyčerpávající definice dobrovolnictví, ale popis tohoto fenoménu tak, jak jej vnímá konkrétní skupina, s níž pracujeme.
- V takto získaném „obecném“ přehledu akcentujeme zvláště informace o dobrovolnictví v ochraně životního prostředí a poukazujeme na lokální možnosti v této oblasti (např. místní ekologické spolky, občanské iniciativy).

Reflexe

Vrátíme se k úvodní hře „Já a dobrovolnictví“. Zahrajeme si ji nyní znovu a rekapitulujeme při tom nové poznatky a zajímavosti předchozí fáze programu.

Délka cca 10 minut.

Příprava:

- Opět rozdělíme třídu za pomoci provázku/lana na dvě poloviny (ideálně vytvoříme uprostřed volný prostor odsunutím lavic). Studenty shromáždíme uprostřed třídy.
- Vrátíme se zpět na začátek prezentace, promítneme první a druhý slide a postupně v rámci hry opět promítáme slidy s tvrzeními týkajícími se dobrovolnictví a dobrovolníků.

Dobrovolník může pomáhat i v národních parcích a CHKO.

Dobrovolníci pracují na přírodních lokalitách pouze v létě.

Do oblastí výskytu rysů a vlků dobrovolníci vstupovat nesmějí.

Čištění tůní se provádí mimo období rozmnožování obojživelníků.

Ruční kosení luk pomáhá šíření chráněných druhů rostlin.

Já a dobrovolnictví podruhé:

- Hru hrajeme stejným způsobem, jako v rámci evokace.
- U každého tvrzení se nyní zastavíme delší čas. Diskutujeme se studenty, rekapitulujeme nová zjištění.
- Reflexe po každém tvrzení by měla být nejprve individuální (v tichosti pro sebe), poté společná v rámci skupiny.
- Prostřednictvím hry sledujeme především posun názorů a postojů studentů. Ani teď neexistují správné odpovědi, můžeme ale vybídnout k diskusi a argumentaci v rámci skupiny.
- Pokud jsme zapisovali počty odpovědí ANO/NE v rámci evokace, porovnáváme a se zajímavými zjištěními z tohoto srovnání se podělíme se studenty. V rámci hodinového programu nebývají názorové posuny studentů obvykle tak moc významné.
- **Pokud kombinujeme tento výukový modul s dalšími, pak je vhodné tuto reflexivní aktivitu realizovat až v závěru celého vzdělávacího bloku.**

Změnili jste názor oproti úvodu programu? Co vás k tomu vedlo?

Která dobrovolnická činnost pro přírodu by vás lákala nejvíce?

Tipy:

- Máte-li dostatek času, přidejte do hry i další tvrzení, která podpoří ukotvení specifických přírodovědných znalostí a zvýší motivaci k zapojení do dobrovolnictví pro přírodu.
- Vhodné je zařadit jako poslední otázku v návaznosti na závěrečné tvrzení ve hře také otázku, zda bylo v programu něco, co studenty zaujalo nebo je inspirovalo k vlastní dobrovolnické aktivitě. Přejech reflexe v závěr je tím plynulejší.

Závěr

Představíme studentům Hnutí Brontosaurus a některé konkrétní možnosti dobrovolnické činnosti, do níž se mohou studenti zapojit.

Délka cca 5 minut.

Příprava:

- Promítneme závěrečný slide prezentace představující činnost Hnutí Brontosaurus a jeho dobrovolnické akce pro mládež.

Evaluační dotazník:

- Rozdáme studentům stručný evaluační dotazník, jehož součástí je i možnost zanechání kontaktu pro zasílání informací a novinek Hnutí Brontosaurus v oblasti dobrovolnictví pro přírodu nejen ve městech.

Tipy:

- Je dobré mít k dispozici, nejlépe pak k rozdeji, informační a propagační materiály s pozvánkami na konkrétní dobrovolnické akce a s užitečnými kontakty (web, FB). Je-li to možné, volíme zejména nabídku lokálních aktivit, které mohou být studentům bližší a pro jejich první kontakt s dobrovolnictvím vhodnější.
- Studenty k dotazům vybízíme již v průběhu programu. I přesto necháme v závěru dostatečný prostor pro dotazy a nabídneme aktivně i možnost ptát se dál např. prostřednictvím FB kontaktů na lektory.

- Představíme studentům spolek Hnutí Brontosaurus. Organizace působí celorepublikově, proto můžeme přidat i informaci o nejbližším Základním článku – pobočném spolku a jeho aktivitách.

Hnutí Brontosaurus

nezisková organizace, jejíž práce je vidět.

Jsme spolek převážně mladých lidí do 26 let, kterým není lhostejný svět, ve kterém žijí. Propojujeme smysluplnou práci pro přírodu, památky i lidi s netradičními zážitky a zábavou, a to již více než 40 let.

www.brontosaurus.cz

- V závěru necháme ještě alespoň několik minut prostor pro dotazy.
- Poskytneme studentům kontakty, kde se mohou v případě zájmu dále ptát nebo kde najdou další potřebné informace a rozloučíme se.

Harmonogram programu

- V průběhu celého programu průběžně promítáme slidy připravené prezentace. Jednotlivé bloky jsou od sebe odděleny vždy krátkým videem, které lze využít jako vhodný předěl, pokud to dynamika skupiny vyžaduje.

	délka	pomůcky
Úvod	5 minut	flipchart
Evokace	10 minut	provázek/lano cca 3m
Uvědomění	15 minut	papíry A4 (5 ks do skupiny), psací potřeby, flipchart s 5 papíry
Reflexe	10 minut	provázek/lano cca 3 m
Závěr	5 minut	informační a propagační materiály

- Nemáme-li k dispozici promítací techniku, můžeme informace a herní instrukce předávat studentům ústně/s pomocí tabule. Výběr informací z prezentace je součástí této metodiky.

Tvrzení + náměty k diskusi:

- Dobrovolníci jsou blázni, nechtějí za svou práci finanční odměnu.

Odměna nemusí vždycky znamenat jen peníze. Odměnit můžeme zážitkem, novou zkušeností, setkáním se zajímavými místy a lidmi a v neposlední řadě také prostě dobrým pocitem ze své práce. Už jste někdy dostali nějakou takovou odměnu?

- Dobrovolnictví je, když doma umyju schody a nic za to nechci.

Dobrovolník nepracuje primárně pro sebe a svůj prospěch. Domácí práce tedy nejsou tím pravým dobrovolnictvím. Když ale schody v domě umýváte za svého starého nemocného souseda...

- Dobrovolník je chudák v obnošených hadrech, se kterým se nikdo nekamarádí.

I když jsi dobrovolník, je to pořád Tvoje volba, co si oblékáš. Už jsi někdy zkoušel kosit louku v lodičkách, nebo čistit studánku s kravatou na krku?

- Chtěl bych být dobrovolníkem.

A proč jsi to ještě nezkusil? Existuje mnoho možností, jak se stát dobrovolníkem. Na začátku ale vždycky musí být Tvoje rozhodnutí prostě to zkusit.

- Dobrovolnictví mi může pomoci sehnat práci.

Stále více zaměstnavatelů zajímá dobrovolnická činnost potenciálních zaměstnanců. Vnímají ji nejen jako projev občanské angažovanosti, ale také jako důležitou „pracovní“ zkušenost zvláště u čerstvých absolventů.

- Dobrovolník je hrdina.

Zní to hrozně pateticky... Ale co kdybys byl pták a neměl bys v celém lese ani jediný dutý strom, kde by sis mohl postavit hnízdo. Byl by pro Tebe dobrovolník, který tu každý rok věší a pravidelně čistí budky hrdina?

Otázky a odpovědi

- Otázky směřující k hledání definice dobrovolnictví. Studentům nepředkládáme univerzálně platnou definici, ale směřujeme skupinu k nalezení vlastní, která vychází z jejich zkušeností a postojů.

Co je dobrovolnictví?

- Svobodně zvolená aktivita sledující obecný prospěch konaná bez nároku na finanční odměnu.
- Základní kámen demokratické společnosti, aktivita nepostradatelná v mnoha oblastech.
- Stále společensky nedocenená občanská aktivita (možná pořád ještě v souvislosti s komunistickou minulostí naší země, kdy řada věcí byla „dobrovolně povinná“ a bez nároku na odměnu).

Co dělají dobrovolníci?

- Nejrůznější činnosti v oblasti ochrany přírody a krajiny, v sociálních službách, zdravotnictví, vzdělávání, sportu, kultuře nebo v oblasti lidských práv.
- Sdružují se ve spolcích nebo klubech, sdílejí své znalosti, dovednosti a zážitky a spolu-pracují.
- Šíří a posilují a naplňují myšlenky solidarity, udržitelného rozvoje a občanské odpovědnosti.
- Užívají si pocit vlastní užitečnosti a seberealizace.

Co lidi motivuje k dobrovolnictví?

- Být užitečný svému okolí – přírodě, lidem, společnosti.
- Morální důvody.
- Možnost získat nové znalosti, dovednosti a setkat se novými lidmi – přáteli či odborníky v různých oblastech.
- Možnost měnit věci, které se mi nelíbí.
- Právo výběru a flexibilita činnosti.

Co dává dobrovolnictví dobrovolníkům?

- Důležitý bod do profesního životopisu a podnět pro budoucí kariéru.
- Zážitky, dovednosti, znalosti, možnost seberealizace.
- Dobrý pocit, že „můžu změnit svět“.
- Nová přátelství a silná sociální síť.

Co dávají dobrovolníci přírodě?

- Důležitou pomoc – úřady nemohou zastat úplně všechno, někdy si lidé nebo příroda sami pomoci nedokážou.
- Poukazují na veřejnosti/státem opomíjené oblasti a „dávají věci do pohybu“.
- Možnost zachovat a rozvíjet přírodní dědictví.

Obsah

- Anotace
- Průřezová témata, klíčové kompetence
- Úvod
- Evokace
- Uvědomění
- Reflexe
- Závěr
- Harmonogram programu
- Já a dobrovolnictví
- Otázky a odpovědi

